

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Dát moeten wij weten

Toen Jezus dan de zure wijn genomen had, zeide Hij: Het is volbracht!

Johannes 19 : 30a.

Vlak voor zijn dood moest Christus ons nog iets zeggen. Want Hij wist iets. En wat Hij wist, dat moesten wij ook weten.

Christus wist „dat alles reeds volbracht was“ (vs 28). En omdat Hij ons dát vertellen wilde, daarom riep Hij eerst: Ik heb dorst. Hij kon immers, op het laatst, met zijn gearsten keel en zijn verschroeiide tong dat laatste niet meer doen wat toch nog gedaan moest worden: zeggen dat het volbracht was. En daarom éerst: drinken! En dan, dan kan Hij weer verder. Dán zegt Hij: Hoor! Nu komt het: het is gedaan! Ik ben klaar: Ik weet het. Maar gij moet het ook weten.

Volbracht! Dat betekent dus niet: de kwelling is ten einde. Het is wel afgelopen met mij. Maar dat is alleen maar een opluchting. Want het was té erg.

Als Christus niet méér wist, dan had Hij wel kunnen zwijgen. Want dat het afgelopen was met Hem, dat kon iedereen wel zien.

Nee, Christus wist dat alles reeds volbracht was wat gebeuren moest om de Schrift te vervullen (vs 28). Alle dingen die verricht moesten worden om Gods plannen uit te voeren. Dat alles was volbracht. Hij, Christus, had het af kunnen maken. Hij was daar nú al mee klaar gekomen.

Dat is dus niet de zucht van bevrijding waarmee een mens zijn dood begroet omdat daarmee aan zijn ondragelijke kwelling een eind wordt gemaakt. Maar het overwinningwoord, waarmee Christus het slagen van zijn arbeid aankondigt. Het was onvoorstelbaar veel en zwaar, wat er gebeuren moest om de Schrift te vervullen. Maar Hij was er tóch doorheen. Het doel was nu al bereikt. Zijn taak, zijn levenstaak, was ten einde.

Hoe kon Christus dat zeggen? Was het dan zijn levenstaak niet, zijn volk het koninkrijk Gods binnen te leiden? Was dit niet zijn werk: te gaan voor het aangezicht des Heeren, om zijn wegen te bereiden, om aan zijn volk kennis te geven van heil in de vergeving hunner zonden, om hen te beschijnen die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods, om hun voeten te richten op de weg des vredes? Zó zou Hij toch de Schrift vervullen.

En wat is er van terecht gekomen? Hij heeft enkele discipelen om zich heen verzameld. Hij heeft de scharen in vervoering gebracht. Ja, maar het is toch op niets uitgelopen. Want de leiders van het volk hebben Hem omvergestormd, de scharen hebben zich teleurgesteld afgewend. En zijn discipelen heeft Hij ook verloren. Want ze keren zich wel niet tégen Hem. Integendeel: ze zullen Hem straks vol wanhopige liefde begraven. Maar dat Hij de Christus is, geloven ze niet meer. Dat hoopten we wel, zullen straks twee hunner zeggen. We hóópten, dat Hij het was die Israël verlossen zou. Maar met dit al is het thans reeds de derde dag dat dit geschied is. Drie dagen is Hij al dood. En dat Hij dood is, — dat heeft onze hoop vernietigd. We hóópten wel dat Hij de Christus was. Maar we hebben ons vergist.

Dat heeft Christus bereikt. Ja, en dat is dan nog niet eens het ergste. Want Hij heeft immers zo juist moeten klagen: mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? Dat kwam er nog bij. Dat Hij geen mens meer over had, was al erg genoeg. Maar dan moet Christus ook nog ontdekken: Ik ben God kwijt. Ik roep wel, maar mijn Vader antwoordt niet. Ik kloep wel bij Hem aan, maar Hij opent niet.

Ik lig gekneld in banden van de dood, waar d' angst der hel Mij alle troost doet missen. En ik roep de Heer steeds aan in al mijn nood: och Heer, och wierd mijn ziel door U gered. Maar dan hoort God niet. Dan neigt Hij zijn oor niet. Dan schenkt Hij zijn hulp niet. Dan redt Hij niet.

Hij, die gekomen is om de mensen tot God te brengen, Hij merkt dat zelfs Hij bij God geen toegang meer heeft. En als Hij dát gemerkt heeft, dán zegt Hij: het is volbracht. Nu is mijn taak ten einde.

Als Hij dat gemerkt heeft? Nee, want er gebeurde oneindig veel meer. Christus was in de uiterste nood. Zo uitzichtloos, zo vastgelopen, als wij het ons in onze ergste ogenblikken niet kunnen voorstellen. En dan zegt Hij: waarom? Ik begrijp het niet. Ik zie nergens licht. Waarom, mijn God?

Mijn God. Toen Hij dat zei, toen is het gebeurd. Toen is Hij, door zijn God verlaten, zijn God trouw gebleven. Hoe Hij in deze stik-donkere doodsdiepte geworpen kon worden door zijn Vader, dat begreep Hij niet. Dat verstond Hij niet. Maar dát Hij dat niet begreep, dat kon Hij toch nooit anders zeggen dan zó: mijn God. En nog eens: mijn God. Hij kon niet anders. Hij wilde niet anders. Hij was van God verlaten, maar Hij verliet zijn God niet. Hij hield nog zijn Vader vast.

En toen Christus dat gezegd had, toen Hij zo kloppen bleef op die gesloten deur van zijn Vader, — toen wist Hij het: dit is het. Hier ging het nu om. Ik zei tóch: mijn God. En dáárom was het God nu begonnen. Nu Ik dit gezegd heb, nu Ik gehoorzaam geweest ben tot in de dood, tot in déze dood, nu is ook alles gedaan wat gedaan moest worden. Nu hoeft er niets meer te gebeuren. Dit is de verlossing der wereld. Nu laat Gij, Heere, uw dienstknecht gaan in vrede, naar uw woord, want nu ben IK het heil, dat Gij bereid hebt voor het aangezicht van alle volken.

En dat moeten wij nu weten. Hij was God wel kwijt. Maar God was Hem niet kwijt. En dáarmee waren al Gods woorden waar geworden. Daarmee waren al Gods beloften tot hun vervulling gekomen. Daarmee heeft God nu werkelijk de verlossing gebracht. Daarmee heeft God aan ons, stervenden, het leven gegeven.

Dat moeten wij weten. We hebben vaak ook geen uitzicht meer. We lopen keer op keer vast. Want we hebben onze verwachtingen en we worden teleurgesteld. We maken onze plannen en het schijnt soms aardig te lukken, maar dan, opeens, onverwacht, wordt er een streep door gehaald. We hebben onze hoop: als dat nu maar in orde komt, als dit nu eens mocht lukken. Maar het komt vaak niet in orde. We hebben wat moois en het wordt ons zo maar afgenomen. Het zit ons allemaal tegen en dan komt er een slag die al het voorgaande nog overtreft. We houden ons hoofd nog net zo'n beetje boven water. En dan worden we helemaal onder geduwd.

Dan geven we de moed op, omdat we geen uitweg meer zien. We worden wanhopig: het wordt toch allemaal niets. We worden razend en opstandig. We zijn boordevol verzet. En we stikken in onze vragen: waarom, waarom? We doen ons werk, gelaten of wrokkend. En zo luisteren we naar de bijbel, wantrouwend, zonder werkelijke, levende hoop.

Tot ons komt dit woord: het is volbracht. Tot ons komt Gods stem: Juich, hemel, aarde, juicht zondaars, — 't is voor ú volbracht. Tot ons allen zegt de Heere: juicht! En Hij zegt

dat in alle omstandigheden, al zijn ze nog zo somber; in alle moeiten, al zijn ze nog zo benauwend. Hij zegt dat tot ons, als we geen hoop meer hebben. Als we geslagen zijn, verslagen. Dán zegt Hij: juicht! Want: het is volbracht! Christus heeft de vervloeking van u op zich geladen, opdat Hij u met zijn zegening vervullen zou.

Dat heeft nu ons leven nieuw gemaakt. Dat heeft het uitzicht voor ons opengescheurd. Dat heeft ons doen wedergeboren worden tot een levende hoop. Dat maakt alle dingen nieuw.

God was tégen Hem. Nu is God vóór ons. En als God voor ons is, wie zal dan nog tegen ons zijn? Wat kan ons dan nog schade doen?

Wat? Noem ze nu maar op, de narigheden en tegenslagen waarmee ge geen raad weet. Paulus doet dat ook in Romeinen 8. Hij doet het heel precies. Hij noemt ze stuk voor stuk: verdrukking, vervolging, naaktheid, gevaar. En dan zegt hij met het oog op die heel tastbare slagen die zijn leven verminken: in dat alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem die ons heeft liefgehad. In dit alles. Niet: na dit alles. Niet: als alles achter de rug is. Nee: in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars. We staan in alle noden als mensen die elke nood al teboven zijn gekomen. Want Christus hééft het gedaan. Hij hééft ons verlost.

En dat mogen wij dus zeggen als we er geen gat meer in zien. Dat mogen we zeggen op weg naar de operatiekamer. En in een verloren gevecht met mensen die handiger zijn dan wij ooit willen worden. Dat mogen we zeggen als we kapot geslagen worden door broeders die naar onze roep om recht en trouw en barmhartigheid niet horen. Dat mogen we zeggen bij ongeneeslijke kanker, in ons lichaam of in de kerk. Als we vóór onze tijd oud worden. Als we bedreigd worden door het vuur, overstromd door het water. Als ons een kind ontnomen wordt of als de kinderen ons onthouden worden. Als de nacht komt en de storm, en we staan alleen en er is geen hoop. Dán mogen we het zeggen: In dit alles zijn wij meer dan overwinnaars.

We zijn er al door. We zijn er al doorheen met Hem, die er nog midden in zat en toen wist, zeker wist: nu is het klaar. Nu is alles gebeurd waarop de wereld wachtte omdat de Schrift het beloofde. Hij kon dat zeggen, want Hij had het zelf zo ver gebracht: nu is het al volbracht. En wat wilt ge nu nog meer?

Wat willen we nog méér? Och, wij willen nog heel wat meer. En misschien zeggen we dit nog wel het meest: dit wil ik niet. Dit niet. Dit is te zwaar. Dit is niet om uit te houden.

Maar het is wel uit te houden. Het is — hoe bestaat het? — best uit te houden. Want we hebben in zwakheid krachten gekregen. Gods genade is ons genoeg. Dat het werkelijk volbracht is door Jezus, — dat is genoeg.

Laten we het niet vergeten. Laten we het nooit vergeten. Want Hij heeft op het laatst nog even die paar druppels gedronken om ons dát te kunnen zeggen.

Haulerwijk

J. Keuning.

En indien iemand op dit fundament bouwt, goud, zilver, kostelijke stenen, hout, hooi, stoppelen, eens iegelijks werk zal openbaar worden.

1 Korinthe 3 : 12, 13a

Pasen te Rome

(II)

Het was nog stil in de straten van Rome op deze Paas-zondag 1962 toen wij met onze vrienden en met de overige broeders en zusters van de kerk te Rome het blijde Evangelie van Pasen gingen beluisteren in één der Waldenzenkerken aan de Via IV Novembre 107. Er is nog een tweede kerk en deze is gelegen aan de Via Marianna Dionigi 57. Uit een artikel in de Reformatie vernam ik, dat ook onze broeder Mr Dr Roeleveld, voor een congres te Rome vertoevend, de zondagdienst had bijgewoond in een dezer kerken. Hij had over het lawaai buiten de kerk te klagen gehad. Ik niet in het minst. Ik kon daardoor ook alles zeer goed verstaan en volgen. Gaarne laat ik tot allen, die in de gelegenheid zijn hier een bezoek te brengen, de hartelijke oproep uitgaan om toch vooral wanneer men des zondags in Rome is met onze broeders en zusters hier te kerk te gaan. Wanneer ik mij het goed herinner, zijn er hier in een stad van 1.500.000 mensen, die alle min of meer nog tot de R.K. kerk behoren, niet meer dan 1500 belijdende Evangelische Christenen. Dat is één op de duizend. De dienst, die wij bijwoonden, begon om 9.15 uur en werd in het Frans gehouden. Ik neem aan, dat deze dienst speciaal gehouden wordt voor de buitenlanders, die het Italiaans onvoldoende machtig zijn en wel de Franse dienst kunnen volgen. Direct na het uitgaan van de kerk stroomde deze vervolgens weer vol, ditmaal met hen, die de Italiaanse dienst gingen bijwonen. Ook van deze laatste heb ik nog een deel gevolgd. Was tijdens de Franse dienst de kerk matig bezet, bij de Italiaanse dienst was de kerk vol en kon ik met mijn vrienden op één der achterste banken nog een plaatsje bemachtigen. De Paasprediking was uit Lucas 24: De Here is waarlijk opgewekt! In een besliste, directe verkondiging van het Evangelie van Pasen werd op een sobere, blijmoedige wijze de realiteit van de Opstanding van Christus de Verlosser gepredikt en dat zonder poespas in een getrouwe binding aan de Openbaring van het Woord Gods. De overwinning over dood en graf en de verlossing van de zonden werd als het grote gebeuren aller tijden de gemeente voorgehouden.

Deze eenvoudige, Schriftgetrouwe prediking was een ware verkwikking en een verrijking van ons leven op deze zondag te Rome. Niet alleen in deze dienst doch ook in die van de volgende zondag, toen de preek ging over 1 Cor. 15: Indien er geen opstanding der doden is, dan is ook Christus niet opgewekt. En indien Christus niet is opgewekt, dan is immers onze prediking zonder inhoud en zonder inhoud is ook uw geloof. Het trof ons, hoe hier een zuivere Schriftverklaring werd gegeven, met een goede exegese van het verband, waarin de tekst voorkwam en een belichting van de misvattingen, in de gemeente te Corinthe, waartegen Paulus van leer trok.

Het thema van de preek of de leidende gedachte zou men kunnen noemen: de onverbreekelijke relatie van de Opstanding van Christus en die van de gelovigen. Het éne brengt het andere als vrucht met zich.

Wanneer wij deze prediking eens vergelijken met die, zoals wij ze maar al te vaak b.v. in Duitsland, Zwitserland en Amerika hebben aangetroffen, dan doet het bepaald weldadig aan, hoe hier te Rome in deze kerk eenvoudig het Woord in het middelpunt staat en als Woord Gods wordt verkondigd, zonder omhaal van woorden, als Woord des Levens en niet als een dogmatische verhandeling of als een moralistisch betoog.

Op deze Paas-zondag vierde de gemeente ook het Avondmaal des Heren. Wij beschouwden het als een voorrecht met onze broeders en zusters hier de dood des Heren op de dag ter gedachtenis aan Zijn Opstanding te mogen verkondigen. De avondmaalstafel is hier een tafel ter lengte ongeveer van naar het mij voorkomt iets meer dan een meter. Achter de tafel, waarop gelijk als bij ons het Avondmaalsstel staat, met brood en wijn, hadden twee predikanten plaats genomen, die onder het uitspreken van de liturgische formule door één hunner, vervolgens het brood en de beker aan ieder afzonderlijk uit-

reikten aan de circa 10 gelovigen, die telkens in gelijke groepjes vóór deze tafel zich opstelden.

De rust en eerbied tijdens de gehele dienst vielen mij sterk op. Ook deze avondmaalsviering verliep zeer stijlvol. Daar de gelovigen dus hier niet aanzitten, doch staande communiceren, is de gedachte aan een maaltijd, waarbij men aanzit, gelijk zulks bij ons het geval is, niet zo goed behouden. Het herinnert in zijn vormgeving toch meer aan de bij Rome gebruikelijke altaartafel, waarbij de priester weliswaar niet de beker en ook niet het gebroken brood, doch de ouwel aan de gelovigen uitreikt. Wanneer men zo dicht bij de Schriften leven wil en wij houden ons ervan overtuigd, dat dit bij onze broeders en zusters te Rome het geval is, dan mogen wij wel de wens uitspreken, dat zij ook in dit deel van hun eredienst tot een nog meer tot de Schrift, ook in de vormgeving, teruggaand opvolgen van het gebod van Christus zullen komen: doet dat tot Mijn gedachtenis. Voor zover men hier enige kritiek in wil beluisteren, beoogt deze opbouwende kritiek te zijn.

Trouwens er valt ook voor ons nog wel iets, zoal niet heel veel, te leren van onze broeders en zusters van de kerk te Rome. Ik denk, dat zij vreemd zouden opkijken, wanneer ze bij ons zouden opmerken, dat blijkbaar geen preek goed kan worden aange-

Enige jonge Italiaanse predikanten gaan tot hun ambtswerk in

hoord, zonder het onze zintuigen strelende pepermuntje of zuurtje. Behalve dit, dat men gelukkig te vergeefs hier zal zoeken, is er nog iets, waarbij ik qua kerkstijl beslist de voorkeur geef aan de praktijk en houding van onze broeders en zusters te Rome, vergeleken met de onze. Dat betreft de collecte. Het feit, dat wij die doorgaans bij het begin van de dienst houden en men hier te Rome de collecte aan het einde van de dienst houdt, vormt voor mij geen wezenlijk punt van verschil. Wanneer de collecte beëindigd is, verrijst de gemeente met de predikant van hun plaats en wordt in een kort gebed God dank gebracht voor de bijeengebrachte gaven en de zegen afgebeden voor de besteding daarvan. Het komt mij voor, dat hier God meer direct bij deze offerande wordt betrokken, zodat deze wijze van gelovig handelen meer tot eer van God is dan de vrij stijlloze geldophaaldienst, zoals wij die kennen in onze kerken. In ieder geval krijgt ook ons zwakke vlees hier door de directe bezinning in deze sobere gebedshandeling en de daarbij betoonde eerbied een zinvolle opwekking onze geest bij deze dingen te bepalen.

INHOUD

Dát moeten wij weten	J. K.
Pasen te Rome (II)	P. G.
Theologische Hogeschool	H. J. S.
De tweede Doopvraag (III)	R. H. B.
Boekbespreking	H. J. J.
Rondblik	H. S.
Persschouw	C. V.
Kritische Krabbel	Frater
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

Er zijn mensen, die elders alles beter vinden dan thuis. Tot hen behoor ik niet. Doch ik wens evenmin in een geestelijke geboortheid van een „Das gibt es auch bei uns” de ogen te sluiten voor het feit, dat de Geest ook elders werkt en daarin, Zichzelf trouw blijvende, soeverein is. Hij is immers uitgestort over alle vlees, ook het vlees van onze Italiaanse broeders en zusters, en waar ook ter wereld, blank of bruin. Christus zond Zijn discipelen niet uit met de boodschap: maak vóór alles die fijne Hollanders tot mijn discipelen, maar met de duidelijke opdracht volgens Matth. 28 : 19: Gaat dan heen maakt DE VOLKEN tot mijn discipelen. Wat moeten we dan blij zijn, als we ongetwijfeld met veel gebrek van ons mensen, gelijk als ook ten ozent, dit werk van de Heilige Geest zich zien voltrekken.

Er wordt hier te Rome en ook elders in Italië door deze kerken, waartoe in meerderheid niet de rijken behoren, doch eerder de armen, een verrassende, Evangelische activiteit ontwikkeld, die ons jaloers kan maken. Ik neem mij dan ook voor in een volgend artikel U iets naders over deze Waldenzenkerken te gaan mededelen. In dit nummer drukken wij een photo af van een aantal predikanten, die door „il corpi dei pastori” van de Synode der Waldenzen tot hun dienstwerk in de gemeente werden uitgezonden.

Zoals ik reeds opmerkte, had ik het voorrecht samen met vrienden te Rome, leden van deze kerken, ter kerk te gaan. Een week lang mocht ik veelvuldig in hun gezin vertoeven. Het is altijd een extra rijkdom, wanneer men bij de zakelijke relaties ook in het geloof aan elkander verbonden mag zijn. Wij kwamen overeen, toen het uur van vertrek was aangebroken, dat men mij niet aan het hotel zou komen afhalen, doch dat ik nog even hen zou bezoeken en dat wij vervolgens vandaar samen naar de luchthaven zouden gaan. Men stelde het zeer op prijs, dat wij vooraf samen de Schrift zouden lezen en verzocht mij dit te willen doen. Het kwam mij zinnig voor bij dit afscheid van Rome een kort gedeelte te lezen uit de brieven van Petrus en Paulus, de apostelen, die beiden te Rome hadden gepredikt en daar hun prediking met de marteldood hadden bezegeld. We lazen met elkander 1 Petrus 4 : 7—11, Romeinen 8 : 37—39 en 1 Cor. 13 : 11—13.

Ik kan niet ontkennen, dat dit op mij een onuitwisbare indruk heeft gemaakt. En ik heb mij afgevraagd, zou dit bij ons in Nederland ook zulk een afscheid zijn geworden? Of moeten wij tot onze schaamte niet bekennen, dat wij de Schrift ge- of beter misbruiken (men denke aan de jaren 1943/4 en de moeiten in tal van Vrijgemaakte kerken na 1945) om elkander met uitgelezen Bijbelteksten de kerk uit te jagen. Dan zijn we verdeeld over al of niet samenspreken. Maar onze ellende is, dat wij Gods Woord niet meer willen aanhoren, daar waar dit ons rechtstreeks aanspreekt. En dan baten alle samensprekingen niet, want wij zijn niet meer dan God. En zo heb ik toch nog een antwoord gegeven aan hen, die mij gevraagd hebben, wat is na Uw artikelen over de samensprekingen vóór het samenkomen der wederzijdse Synodes, Uw oordeel na afloop daarvan.

Men mag over en weer niet over de vloek heenleven. Onze moeite en onze zonde is, dat wij het samen met elkander in het verleden zo benauwd hadden, „tot stikkens toe benauwd”, zoals een hooggeleerde, overigens om zijn ruimhartigheid bekend, het uitdrukte, en ik zie de benauwdheid helaas voortduren. Wij zien niet of onvoldoende onze werkelijke opdracht in deze wereld. Daarom was het mij een verademing hier in de kerk

te Rome te vertoeven En het klonk me waarlijk als een triumfkreet in de oren toen de gemeente op die Paaszondag staande (hoe verrukkelijk, dat daar altijd staande en niet gezapig gezeten gezongen wordt!) de Opgestane Heer en Verlosser met metalen stem lof bracht:

A toi la gloire O Ressuscité!
A toi la victoire Pour l'éternité.

Aan U de glorie O Opgestane!
Aan U de victorie voor eeuwig.

P. Groen.

Theologische Hogeschool

Verslag van de senaat

van Hoogleraren van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Kampen, Broederweg 15, aan deputaten-curatoren der Hogeschool over de academische cursus 1961-1962.

Staat een verslaggever van een cursus altijd reeds voor de moeilijkheid, dat een deel der werkzaamheden — immers tot eind juni en van begin september af — valt na de zgn. sluiting van de ene en voor de gebruikelijke opening van de andere „cursus”, ditmaal laat deze moeite zich bijzonder duidelijk gevoelen, door een overigens alleen maar blijde constellatie van feiten: enkele weken nadat prof. L. Doekes, pro-rector e.t. de arbeid van de cursus 1960-1961 gesloten had — nl. op 9 juni 1961 — en wel met een toespraak over „De Tempel van God” — vond deze arbeid een andersoortige afsluiting in het ogenblik waarop dezelfde hoogleraar, nu als promotor, de eerste promotie kon verrichten aan de Kamper Hogeschool. Dit geschiedde op 29 juni 1961 in de creatie van Cornelis Trimp, dienaar des Woords te Voorburg, tot doctor theologiae, na de verdediging van een dissertatie onder de titel „Om de oeconomie van het welbehagen (Een analyse van de idee der „Heilgeschichte” in de „Kirchliche Dogmatik” van K. Barth)”.
Ook hier zij — mede gedachtig aan de lange geschiedenis voorafgaande aan de erkenning van het promotierecht en de geschiedenis der Hogeschool sindsdien — dit feit vermeld met dank aan Hem die Zijn tempel bouwt en naar wij geloven ook deze godgeleerde arbeid en een aldus verleende waardigheid gebruiken wil in de „quadring” van Zijn huis naar het „gemaakt bestek”.

Na de zomervacantie werd de cursus heropend door de rector prof. H. J. Schilder, die op 29 september 1961 de aan te vangen arbeid plaatste onder het hoofd „Geen troostprijs, maar de Enige Troost”. Dat de verdeling van de gebruikelijke sluitings- en openingsceremonie deze toewees aan resp. pro-rector en rector e.t. in plaats van in de anders betrachtte omgekeerde volgorde, vond zijn oorzaak in het feit dat prof. Doekes in september een reis zou maken naar Jordanië en Israël, die door curatoren reeds als studiereis werd geannonceerd, van welke reis de hoogleraar juist enkele dagen ná de datum der opening zou terugkeren. En nu we ons met deze vermelding toch nog bevinden op de grens van wat binnen en buiten de „cursus”-tijd valt, mag wel tegelijk worden verhaald, dat ook een der studenten, nl. de Heer C. van Spronsen, een reis naar Israël maakte die met goed recht geacht mag worden de studie ten goede te komen; blijkbaar is bij studenten, anders dan bij de docenten, canadese inspiratie nodig om zulk een onderneeming te volvoeren; intussen gaan er geruchten dat er plannen tot navolging bestaan voor de vacantie volgend op de thans verslagen cursus. Doch dit raakt hetgeen eventueel pas ná de vandaag afgesloten cursus kan vallen, die thans voorwerp is van dit ons verslag.

Wat deze cursus dus betreft, hij werd aangevangen nadat voor de propaedeutische studieën waren ingeschreven drie nieuwe studenten, de Heren K. Folkersma, J. Kruidhof en M. H. Sliggers. Voor de candidaatsstudie was in de loop van de vorige cursus ingeschreven de Heer J. Kranenburg, die reeds aan een andere theologische faculteit in Nederland, na colloquium doctum op grond van art. 133 der H.O.-wet (vgl. thans art. 29, lid I, der W.O.-wet) propaedeutisch examen had afgelegd, dat op grond van art. 13 van het Reglement der Hogeschool door de senaat erkend kon worden als genoegzaam tot het verkrijgen van de toegang tot de candidaatsstudie; weshalve ook deze student in deze

cursus de theologische colleges voor het eerste jaar kon gaan volgen. En wat de doctoraalstudie betreft, voor deze werden voor het eerst ingeschreven de Heren J. van Bruggen, J. Goudzwaard, K. H. de Groot, K. B. Holwerda, T. J. Keegstra en J. Strating.

Verder hangt met de inschrijving samen de verdere uitvoering van reeds eerder besloten en aanvankelijk toegepaste maatregelen om de inschrijving over de hele linie te doen beantwoorden aan de werkelijke stand van zaken; mede dientengevolge werden niet meer ingeschreven (gerecenseerd) dertien doctoraal- en twee candidaats-studenten. Ook werden in het kader van bedoelde uitvoering aan de eigenaars zelf weer ter hand gesteld enige nog immer op het inschrijvingsbureau gedeponeerde inschrijvingsbullen van studenten, die inmiddels reeds de doctorale bul ontvangen hadden en daarmee alle faciliteiten die voor de weg naar de promotie vereist zijn, zodat verdere depositie der inschrijvingsbullen zinloos is te achten. Het resultaat van deze en dergelijke administratieve besognes in de afgelopen jaren is, dat een duidelijker en reëler overzicht verkregen is van het aantal en de namen dergenen die metterdaad voor één der examens zich voorbereiden; hun aantal bedraagt thans drie voor wat betreft het propaedeutisch, negen en dertig voor wat betreft het candidaats-, zes en dertig voor wat betreft het doctoraal-examen. Met verscheidene onzer doctorandi bestaat voorts een, in sommige gevallen nauw, contact ter voorbereiding ener promotie, doch dit valt uiteraard buiten de mogelijkheden van registratie in een verslag.

In de even genoemde getallen zijn uiteraard ook, door aftrek, verwerkt de gevallen van degenen, die wegens volbrachte examina niet meer voorkomen onder het aantal ingeschrevenen. Voor de afdeling doctoraal-examen maakt deze factor geen verschil bij de vorige opgave, daar in de verslag-periode wél, zoals vermeld, een promotie geschiedde, doch geen nieuw doctoraal-examen werd afgelegd (alhoewel in verscheidene gevallen concrete vorderingen, o.m. in tentamina, werden gemaakt). Te groter is het aantal candidaats-examens, namelijk acht; tot candidaten in de theologie werden bevorderd de Heren J. D. Wielenga, M. Bakker, M. v. d. Wel, E. J. Oosterhuis, K. v. d. Belt, H. Mostert, J. Slotman en S. Cnossen.

Met name in laatstgenoemde resultaten is de vrucht voor de dienst des Woords direct grijpbaar; deze wil opgemerkt blijven, ook wanneer enkele kandidaten der Hogeschool wel de kerkelijke beroepbaarstelling, maar nog niet het begeerde beroep van een der gemeenten ontvingen; hoezeer dit laatste betreurd mag worden, de senaat ziet er allermintst reden in voor de gedachte dat de kerk een overvloed aan krachten zou krijgen; veelmeer moge deze ruimte een prikkel blijken tot opvoering der ambtelijke werkgelegenheden door de kerken zelve. Terzake van dit laatste heeft de senaat uiteraard geen eigen taak, maar hij mag wel aldus zich uiten, ook om zijn vreugde te vertolken over het feit, dat in deze cursus zeven studenten de candidaatsstudie aanvingen ingevolge afgelegd propaedeutisch examen, nl. de Heren C. van Spronsen, W. G. Rietkerk, M. van Veelen, J. A. Petter, W. J. v. d. Linde, A. H. Reitsema en P. Dekker.

Wanneer we tenslotte in meer algemene en saamvattende zin de studie in dit jaar overzien, mag niet onvermeld blijven, dat in deze cursus voor het eerst werd gearbeid naar de ingrijpend gewijzigde „nieuwe series”. Het is uiteraard nog te vroeg voor een oordeel over de resultaten; deputaten-curatoren hebben zelf aanstonds een aantal van omstreeks vijf jaren genoemd als noodzakelijk voor zulk een beproeving. Toch mag wel worden medege-deeld, dat de eerste ervaringen met deze

series lectionum in meer dan één opzicht bemoedigend waren. Het karakter van het eerste theologische jaar als „inleidend” jaar kon reeds goeddeels tot zijn recht komen; de mogelijkheden voor de toekomst lijken bij verdere gewenning aan deze methode niet alleen te moeten maar ook te kunnen toenemen. Intussen blijft veel afhankelijk ook van zowel aanvankelijke als standhoudende ijver der studenten; over het algemeen kregen docenten te dezer zake in dit jaar een gunstige indruk.

En wát ook voorlopig en dus betrekkelijk moet zijn in de vermelding van eerste ervaringen, in elk geval kon al heel concreet worden geconstateerd de betekenis van een gelijktijdige aanvang der theologische colleges door een voor het hele jaar zichzelf gelijkblijvend (en niet per vacantie, wegens uiteenlopende data der propaedeutische-examina veranderend) publiek. Voor de toekomst zal er dan ook alles aan gelegen blijven, dat voltooiing der propaedeuse in één cursus door docenten en studenten wordt nagestreefd. Met blijdschap mag, zeker in dit verband, opgemerkt worden de verschijning in druk bij de firma E. J. Brill te Leiden van de „Grammatica van het Bijbels Hebreeuws”, 6e druk van Nat-Koopmans' Hebreeuwse Grammatica, met hulpboek, geheel opnieuw bewerkt door onze Lector, de Heer J. P. Lettinga, met de voltooiing van welke arbeid niet alleen de auteur, maar ook de Hogeschool zelf te complimenteren is, daar deze in het propaedeutische en het daarop volgende onderwijs zo rechtstreeks van deze vrucht profiteren mag.

Eveneens staat met de studie in niet officieel maar wel reëel verband de verschijning van een eerste publicatie in een door de Heren Kamphuis en Lettinga opgezette reeks Kamper Bijdragen, nl. van de hand van Prof. J. Kamphuis over „Het begrip Middeleeuwen in de nieuwere Kerkgeschiedschrijving”, die in het bijzonder kan inleiden tot de studie van een sinds vele jaren door de studenten gebruikt Handboek voor de Kerkgeschiedenis.

Het stemt tot vreugde, dat de arbeid in deze cursus zonder te grote belemmeringen kon worden gegeven. Dit mag worden gezegd, ten spijt de belangrijke verhindering die zich aan het begin van de cursus voordeed, toen niet minder dan twee hoogleraren — Kamphuis, kort erna Veenhof — door ziekte werden bezocht en hun arbeid — de ene tot kort voor, de andere tot het einde van de Kerstvacantie — moesten onderlaten. Daarmee ontstond een haat in de eerste periode, dat uiteraard slechts betrekkelijk kon worden gecompenseerd doordat in afwijking van de regel de rector e.t. een aantal weken van zijn college-program voor deze cursus vóór de overdrachtsdatum plaatste.

Intussen kon het werk — gezien mede de data van enkele propaedeutische examina — tijdig genoeg worden hervat, en door alle docenten verricht, om de cursus als geheel te doen slagen, wat juist in dit jaar, gezien het belang van de nieuwe series-orde (zie boven), van temeer gewicht mocht heten. Voor dit laatste was het mede van betekenis dat van studieverlof naar art. 7 van de Instructie voor deputaten-curatoren of anderszins, in deze cursus door geen der docenten gebruik werd gemaakt. Voorts kon naar normale orde en op de gebruikelijke datum, de dies der Hogeschool — 6 december 1961 — Prof. J. Kamphuis het rectoraat ontvangen uit handen van Prof. H. J. Schilder; deze had vooraf een rede gehouden over „Het nabije Woord — scheiding makend tussen Schoenberg en de Schriften inzake „Mozes en Aäron””.

De aftredende rector kon in de vermelding der fata onder meer herinneren aan de welgeslaagde Theologische Hogeschooldag en de weer verblijvende opbrengst van de actie van het „damescomité” voor een boekenbezit van de bibliotheek nl. ruim f 21.000,—. Ook hier zij in deze vorm dit laatste vastgelegd, met temeer dankbaarheid naar mate de verhoging der inkomsten van belang is zowel wegens de stijging der boekenprijzen, als wegens de reservering gedurende enkele jaren van een deel van de opbrengst voor assistentie aan de bibliothecaris, opdat deze zelf de catalogisering op peil kan brengen. Intussen werd deze arbeid gedurende de afgelopen cursus belangrijk gestagneerd doordat de Heer P. Deddens, theol. cand., thans predikant, wegens andere werkzaamheden en vervolgens overgang naar de pastorie zijn

arbeid ten dienste van de bibliotheek moest staken; de door hem geruime tijd verrichte arbeid zij hier met erkentelijkheid gememooreerd. De vacante plaats kon pas zeer onlangs door een op het moment waarop dit verslag wordt gesteld nog voorlopige aanwijzing van een nieuwe kracht worden vervuld. Zonder te treden op het terrein waarover de bibliothecaris zelf heeft te rapporteren, wil de senaat voor zijn deel uitspreken dat de urgentie van deze voorziening wel zeker in dit jaar is gebleken, daar juist in de afgelopen cursus de werkzaamheden van de bibliothecaris gedurende geruime tijd zich al te zeer leken te vermenigvuldigen, terwijl het belang van nieuwe aanschaf en voortgang der catalogisering geen ogenblik verminderde.

Dat onder de studenten geen bijzondere, te vermelden, ziektegevallen zich voordeden, alsmede dat God in de kring der Hogeschool te Kampen en daarbuiten allen in het leven spaarde, is reden tot bijzondere dank. Ook de arbeid van onderhoud en verzorging der Hogeschool mocht, niet in de laatste plaats dank zij de offervaardigheid der kerken, regelmatig doorgaan. Het bureau van de pedel legde in bijzonder in verband met de regeling der eerste promotie-plechtigheid en in het raam van ordening der inschrijvingsstatistiek zijn toch altijd reeds belangrijke betekenis aan de dag. Ook van de weinig opvallende, maar eveneens trouw waargenomen, functie van de amanuensis constateerde de senaat weer dagelijks het belang.

Zeker met dit laatste heeft het verslag van de cursus wel volop de aandacht gericht op het Hogeschoolbedrijf van alle dag, zoals het dan ook metterdaad in deze cursus voort mocht gaan, dag in dag uit.

Vervuld van de goedertierenheden des Heren, die elke morgen nieuw waren, die bovendien zo vele méér waren dan in dit verslag ook maar bij benadering kon worden aangewezen. Niet in de laatste plaats bedenken wij, dat dit mogelijk was, omdat Hij ons bleef schenken het „geruste en stille leven” in de zin van 1 Tim. 2 : 2, onder het bestuur van landelijke, gewestelijke en plaatselijke overheden. Dat wij wél „op de laatste plaats” van dit verslag dit voorrecht apart vermelden, heeft ditmaal een bijzondere chronologische reden in het feit, dat juist tegen het einde van de cursus de Hogeschool mee betrokken werd in de viering van het zilveren huwelijksfeest van het Koninklijk Paar; een groep van enkele tientallen studenten nam deel aan een défilé voor H. M. de Koningin en Z.K.H. Prins Bernhard met het Koninklijk Gezin op 5 mei te Zwolle, terwijl op die dag de Heer H. G. Geertsema, daartoe ingevolge een verzoek van Overheidswege door de rector aangezocht, eveneens te Zwolle, deel mocht nemen aan een receptie door het Koninklijk Huis van vertegenwoordigingen der in Overijssel woonachtige Nederlandse jeugd.

En wat de plaatselijke overheden betreft, denken wij mede aan de eervolle benoeming tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau welke in dezelfde dagen — op 30 april 1962 — verkreeg de Edelachtbare Heer Burgemeester der Gemeente Kampen, de Heer Dr W. P. Berghuis, met welk feit de Senaat de Eerste Burger van onze stad en deze Senator in 's Lands Kamer feliciteerde.

Bij de vermelding van deze blijde fata vergeet de senaat allermint, dat in dit jaar vele donkere wolken trokken langs de hemel van het leven der volkeren en het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden en daarmee ook over de uitzichten van de zendingsarbeid m.n. in Nieuw-Guinea alsook in Indonesië. Maar hij wil in het beëindigen van zijn verslag de vastigheid bewaren, die gegeven is in een herinnering aan een fundamenteel gegeven uit de vaderlandse historie, een gegeven dat hij mee ten grondslag kon leggen aan zijn juist genoemde gelukwens aan de Burgervader der Gemeente Kampen, n.l. aan het „Verbond met de Potentaat der Potentaten” dat eens de Vader des Vaderlands beled te hebben gesloten; daarin ligt de hechtste grondslag voor de Troon van Oranje, een grondslag tevens voor elke, ook plaatselijke, Overheidszetel, de grondslag niet minder voor deze Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland en háár leven dag-in-dag-uit, en zo ook:

jáár in, jáár uit.

Voor de senaat,
w.g. H. J. Schilder,
Kampen, 6 juni 1962 h.t. secretaris.

BOEKBESPREKING

Keur uit de Kerkelijke Pers 1960.

Redactie: C. Vermeer, Aize de Visser, A. van der Worp.
Uitg. Bosch & Keuning N.V., Baarn.
Prijs f 2.90, voor abonnees f 2.25.

Keur uit de Kerkelijke Pers 1961.

Red. en Uitg. als boven.

Aan Redactie en Uitgever bied ik mijn verantwoordelijkheid aan voor de al te late bespreking van „Keur uit de Kerkelijke Pers” 1960. Maar gedachtig aan het spreekwoord: „Beter laat dan niet”, geef ik nog een bespreking. En nu maar tegelijk met die van de „Keur” van 1961.

In een Vooraf in het boekje van 1960 lees ik: „Tussen veel dat niet meer dan voorbijgaande betekenis — of zelfs dat niet — heeft, verschijnen ook regelmatig in kerkelijke periodieken en de daartoe bestemde rubrieken der algemene weekbladen bijdragen, die een wat langer leven verdienen”. Dat „langer leven” willen deze verzamelingen zeker wel

aan deze artikelen geven. Ik betwijfel of dit wel lukken zal. We leven snel. En veel van wat in 1960 actueel leek, interesseert nu geen mens meer. De meeste artikelen hadden alleen maar voorbijgaande betekenis, met meer nadruk op „voorbijgaand” dan op „betekenis”. De bekende journalist Piet Bakker schreef eens, dat hij betwijfelde of al het geschrijf in de kranten wel veel invloed had. Hij achtte die zeer gering. Ik ben geneigd hem daarin bij te vallen.

Daarmee wil ik niet zeggen, dat in deze boekjes geen artikelen of opmerkingen van blijvende waarde staan. Er komen aangrijpende gedeelten in voor. Maar men zou wensen, dat uit deze „Keur” uit de kerkelijke pers nog weer een „Keur” werd gemaakt. Deze boekjes tellen rond 170 blz. Wat van blijvende waarde is zou wel in 17 blz. kunnen worden samengevat. De moeilijkheid is alleen maar, dat de ene keurmeester belangrijk acht wat een collega „hout, hooi en stoppelen” vindt. Wat mij betreft hebben de keurmeesters van deze Pockets al te veel aandacht geschonken aan de oecumenische beweging. Vele bladzijden zijn gevuld met artikelen over het oecumenisch concilie van de Roomse Kerk. Verder is veel aandacht geschonken aan Oecumene en Wereldraad en aan de verhouding van Rome en wat ik maar zal noemen de Reformatie. De drang naar eenheid zit in de lucht om zo te zeggen en de verzamelaars van deze artikelen staan sterk onder de invloed hiervan. Zij schrijven wel in bovengenoemd Vooraf: „Daarbij hebben des amestellers er ernstig maar gestreefd zo veelzijdig mogelijk te zijn en hebben, met terzijdestelling van eigen opinie — voor zover aanwezig — het oor links en rechts te luisteren gelegd”. Maar dat hun ernstig streven ten volle geslaagd is zullen zij zelf ook wel niet beweren. Ik zou wel willen aanraden in een volgende verzameling, die verwacht mag worden, de kritiek op de oecumenische beweging wat meer aan het woord te laten.

Deze geschriften verschijnen in de serie B B B: Boeken bij de Bijbel, als ik het wel heb. Het moet mij van het hart, dat de Bijbel hier weinig aan het woord komt. Als deze „Keur” een goed beeld geeft van heel de kerkelijke pers, dan lijkt deze pers me niet op de goede weg te zijn. Zij zal zich toch wel bezig houden met het „kerkelijke leven”. Maar het kerkelijke leven zal zich toch moeten concentreren om de Bijbel. Dat dit het geval is blijkt uit deze verzamelingen niet. Althans naar mijn gevoel.

In het Vooraf lees ik nog: „Wie op de hoogte wil blijven van hetgeen zich afspeelt op het kerkelijk erf, beter: de kerkelijke erven alsmede de sluippaadjes daartussen, dient zich wekelijks door rijstebrijbergen beschouwingen en artikelen te werken”. Er zullen niet veel mensen zijn, die dit doen en weinigen zullen dus wel op de hoogte blij-

De tweede doopvraag

III

Het is wel duidelijk uit de geschriften van Trigland en Voetius dat de contra-remonstranten, toen eenmaal de strijd was uitbroken, meer gesteld waren op de oude formulering van Van der Heyden, vooral om het woordje „alhier” dan de remonstranten, en dat dezen zich aan de haage formulering vastklemden, omdat zij daarin een verweer meenden te zien tegen de contra-remonstrantse predikanten. Daardoor werd de kwestie van de tweede doopvraag getrokken binnen de kerkelijke partijstrijd, waarin ze in 1586, toen de redactie „dienvolgende enz.” werd aangenomen, nog niet stond. Tenslotte: we zijn van oordeel, dat de redactie van 1586 een verduidelijking betekende op die van Van der Heyden. Deze had: ende hier gheleert wort. Den Haag maakte er van: ende dienvolgende inde Christelijke Kercke geleert wort. Dienvolgende: de mazen werden beslist niet ruimer gemaakt. Maar er werd verband gelegd. In prediking catechese enz. werd in de christelijke kerk geleerd dienvolgende het Oude en Nieuwe Testament, zoals de hoofdsom daarvan in de 12 artikelen begrepen is. En dienvolgende betekent in het nederlands

van de zestiende eeuw: dienovereenkomstig¹⁾.

Het blijft intussen merkwaardig, dat, hoewel de dordtse synode geen enkel besluit nam om de tweede doopvraag te wijzigen, en Hommius in zijn 35 correcties op de formulieren de tweede doopvraag voorbijgaat, toch de redactie geworden is, zoals wij die vandaag hebben. Dat is vooral te danken aan de uitgave van de liturgie, die in 1639 bij P. A. Ravesteyn te Leiden en E. Cloppenborgh te Amsterdam verscheen, en waarin de tweede doopvraag deze vorm had:

Ten anderen, oft ghy de Leere die in 't Oude ende Nieuwe Testament, ende in de Artijckelen des Christelijcken gheloofs begrepen is, ende in de Christelijke Kercke alhier geleert wordt, niet en bekennt de waerachtighe ende volkomene Leer der saligheyt te wesen?²⁾

Daarmede had de doopvraag zijn vorm gekregen, zoals wij die vandaag nog hebben. Het is echter een vorm, die geen enkele nationale synode van de Gereformeerde Kerk uit haar eerste jaren officieel heeft geijkt. Van Langeraad en Olthuis hebben o.i. het gelijk aan hun zijde als zij oordelen, dat de nationale synode van 's-Gravenhage 1586 de

laatste synode was, die de tekst van de tweede doopvraag kerkelijk vaststelde. En het blijft een merkwaardige zaak, dat Rutgers/Kuyper aan wie wij onze huidige liturgische bundel te danken hebben eigenmachtig de tweede doopvraag in de huidige redactie hebben gebracht, terwijl zij pretenderen ons de door Dordrecht 1618/1619 gereviceerde en vastgestelde tekst te bieden. Wat weer niet zeggen wil, dat wij zouden willen bepleiten tot de vorm van 1586 terug te keren. De door Ravesteyn afgedrukte tekst heeft nu eenmaal burgerrecht verkregen, en dat is ook een machtige factor in de liturgie der kerk.

Op grond van het bovenstaande moeten we hetgeen ds Francke in zijn artikel in „Gereformeerd Gezinsblad” over de tweede doopvraag schreef als ondeugdelijk afwijzen. Francke verzet zich tegen prof. Jager in „Opbouw” van 2 februari l.l., die stelde:

„Daar (in de tweede doopvraag en eerste belijdenisvraag) is sprake van de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Artikelen des christelijken geloofs begrepen is. Daarmee betuigt men instemming. Men verklaart haar voor de leer der zaligheid te houden. Ik heb altijd gedacht, dat met de Artikelen des christelijken geloofs de Apostolische Geloofsbelijdenis of de 12 Artikelen bedoeld zijn. Dat meen ik nog. Daar is de leer der zaligheid in samengevat... Ik ontken

ven. Wat ik niet zo heel erg kan vinden. Maar wie wil weten wat er op oecumenisch gebied zoal te doen is kan in deze boekjes terecht. En behalve dit vindt hij hier en daar wel een artikel, dat de prijs van heel het boekje waard is.

* * *

Een paar citaten mogen hier volgen, die mij hebben getroffen. In een artikel van ds G. van Veldhuizen: ERIN OF ERUIT? ERBIJ! komt de vraag ter sprake of een kerkeraad „onzeker tot een openlijke beslissing kan brengen” door het schrijven van brieven. Hij schrijft dan: „De laatste manier waarop dat moet geschieden is het schrijven van vermanende, mistroostige, boze of bestraffende brieven. Brieven zijn meestal ondingen: men mist de klank van de stem waaruit de wezenlijke liefde en verontrusting blijken; men kent doorgaans die hele stem niet, en zeker niet als His Masters Voice. Als men om een of andere reden per se schrijven moet, laat het dan tenminste vriendelijk, opgewekt en meelevend zijn, uitgaande van de overtuiging dat schrijver en lezer het beiden goed met elkaar voorhebben. Paulus' brieven zijn daarvan soms excellente voorbeelden: hij begint met God te danken, voor gemeenteleden die hij prijst, al hebben ze bij nader inzien nog al iets op hun kerfstok. Maar Paulus kon niet op bezoek komen en wij wel!” Iets om te onthouden en na te volgen.

In een rooms artikel vond ik de volgende beschrijving van een kerk, die zich afsluit. Bedoeld wordt de roomse kerk in een bepaalde periode van haar bestaan, maar ik meen, dat het ook ons wel wat te zeggen heeft. Hier volgt het: „Sociaal-psychologisch beschouwd gaat de christenheid de kenmerken vertonen van een gesloten groep van verdrukten. De neurotiserende werking van deze situatie komt tot uiting in het groeien van een minderwaardigheidscomplex, in overdreven achterdochtigheid en lichtgeraaktheid, in het denken in zwart-wit-schema's, en in een overdreven slaafsheid tegenover de kerkelijke gezagsdragers. Maar vooral uit het zich in angst. Het blijmoedig vertrouwen, waarmee de christenen zich eens als schapen onder de wolven lieten zenden, maakt plaats voor een drang tot lijfsbehoud die soms ook de meest wereldse middelen niet schuwt: macht, intriges, dwang. Men weet ketterijen niet beter te bestrijden dan door de Inquisitie. De christenheid is radeloos: de wereld dreigt God uit de hand te lopen. In een verschrikkelijk angstvisioen zien pausen als Gregorius XVI de wereld overspoeld door ketterijen en dwalingen, revoluties en vervolgingen. Het lijkt of God de zijnen verlaten heeft”.

Dat op grote conferenties, waarvan ik weinig verwachting heb, ook wel eens goede dingen worden beweerd, blijkt mij uit een rapport van een conferentie te Lausanne. Wie daar vergaderd waren staat mij niet meer voor

de geest, ik kan alle congressen en conferenties niet bij houden, maar het volgende gedeelte van een rapport was in elk geval goed: „Wij gaan naar huis met de dringende vraag of de apostolaire opdracht van de plaatselijke gemeente niet het best wordt vervuld door kleine, bewegelijke hechte gemeenschappen van mensen, die samen leven of werken, gemeenschappen, die door hun aanwezigheid in de dagelijkse wereld van vandaag, door hun levensstijl en hun onvoorwaardelijke beschikbaarheid voor hun medemensen, vertrouwen wekken en getuigenis afleggen van de werkelijkheid van de aanwezigheid van Christus”. Zonder elk woord voor m'n rekening te nemen waardeer ik in dit stuk de nadruk, die er wordt gelegd op de plaatselijke gemeente. Daar klopt het hart van de Kerk.

In de „Keur” van 1961 vond ik belangrijk een artikel over Dialogische Prediking, waarin de vraag wordt besproken hoe de gemeente meer actief kan zijn in haar samenkomst. Daarin worden we eraan herinnerd, dat het in de apostolische kerk wel wat anders toeging dan bij ons. Niemand zal willen, dat wij in alles tot die oorspronkelijke wijze van samenkomsten terugkeren. We weten trouwens niet eens hoe alles precies in zijn werk ging. Maar behartigenswaardig is wel wat ik lees op blz. 11: „Wanneer wij, gewend aan een alleen maar sprekende dominee en een alleen maar zwingende gemeente, zien naar de samenkomsten der gemeente in de oud-christelijke tijd, valt het ons op, hoe bewogen en dynamisch deze samenkomsten waren. De gemeente was in geen enkel opzicht een passieve of zelfs alleen maar een luisterende gemeente. Zij nam actief deel aan de dienst door responsies en acclamaties. Door het roepen van een 'amen', een 'halleluja' of een 'maranatha'. Door doxologieën, door psalmen enz. Men zou al deze dingen nog kunnen rubriceren onder het hoofd 'liturgie'. Inderdaad zijn restanten van deze activiteit van de gemeente gestileerd in de liturgie overgebleven. Maar behalve dit was het aandeel van de gemeente in de eigenlijke prediking groot”.

* * *

Het aangrijpendste artikel vond ik „Een soort in memoriam” van dr Buskes over Ds Cornelis Vermaat. Een paar weken voor diens dood hoorde de schrijver uit zijn mond deze woorden:

'Wij leuteren en kletsen zoveel over God'.
'Wij hebben zulke hoge en hoogmoedige gedachten over God'.

'Wij zijn zulke goddeloze wezens'.
'God heeft mij mijn zonden vergeven, God is goed'.

'De blijdschap in Christus zou ik willen kennen en beleven, ik ken haar niet. Wat in mijn leven staat die blijdschap in de weg? Dat zou ik willen weten'.

'Ik word afgebroken van dag tot dag, dat is vreselijk, maar het is goed, het is nodig'.

niet, dat deze leer ook in de Drie Formulieren is begrepen. Maar ik ontken wel, dat speciaal instemming met de Drie Formulieren wordt gevraagd”.

Francke stelt hiertegenover, dat deze bewering van Jager alle historische grond mist en daarom ook alle kerkelijke grond. Maar wat Francke in zijn artikel uit de historie aanvoert is bijzonder schamel. Heel zijn z.g. historische belichting van de tweede doopvraag bestaat in een verwijzing naar het boek van Olthuis, blz. 140 en naar de daar in noot 1) genoemde geschriften van Gobius du Sart en H. H. Kuyper, zonder nochtans te vermelden, dat de beide laatste geschriften door Olthuis in deze noot worden vermeld. Heel de boven nog maar summier geschetste ingewikkelde ontstaansgeschiedenis van de huidige doopvraag wordt afgedaan met de op Olthuis gegronde mededeling, dat de door Datheen geformuleerde doopvraag in de huidige veranderd is, om het misverstand af te snijden, dat onder „deze leer” de leer des doops en niet de gehele gereformeerde leer zou zijn te verstaan. Alsvolgt:

„Welnu, om alle misverstand in deze de pas af te snijden heeft men later de woorden „deze leer, die hier geleerd wordt” veranderd en verplaatst: men maakte van „deze leer” de leer; en plaat-

ste achteraan een nieuw bijzinnetje: „en in de Christelijke kerk alhier geleerd wordt”.

Alsof het allemaal zo simpel gegaan is. Wie zijn hier die „men” die verplaatsten en bijvoegden? Van de trapsgewijze tot standgekomen redactie van de huidige tweede doopvraag van Datheen 1566 via Van der Heyden 1580 en 's-Gravenhage 1586 tot de huidige vorm geen woord. En dan toch het vonnis vellen: „mist alle historische grond”, terwijl men zelf niets anders gedaan heeft dan het boek van Olthuis opslaan en wat deze zegt over de verandering van Datheen in de redactie Van der Heyden toepassen op de huidige redactie.

Dan nog iets. Francke legt de tweede doopvraag op het procrustusbed van een taalkundige ontleding en meent op grond daarvan te moeten concluderen, dat met „en die in de christelijke kerk alhier geleerd wordt” een derde kenbron van de leer der zaligheid wordt gegeven naast de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament en de 12 artikelen. Hier zou dan de leer der drie formulieren mee bedoeld zijn. In de eerste plaats is dit onhistorisch. Toen Datheen en Van der Heyden deze formulering in de tweede doopvraag opnamen, was er nog geen sprake van drie formulieren. Maar vervolgens: uit de redactie zoals die in 1586 werd vastgesteld, jarenlang

'Het allerkleinste deeltje van een druppel van Gods liefde zou mijn harde en goddeloze hart moeten versmelten in liefde voor Hem en mijn naaste'.

'Wanneer er hard over God gesproken wordt, denk er dan aan, dat de duivel aan het woord is'.

'Waarom ontbreekt de vreugde in Christus in mijn leven?'

'Ze hebben het mij nooit verteld: God is goed! Dat ik dat pas nu geleerd heb'.

'Vast houd ik mij aan het woord van 1 Corinthhe 6: Dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd door de naam van de Heer Jezus Christus en door de Geest van onze God! Ik dank God, dat ik mij aan die belofte mag vasthouden, dat ik het daarvoor mag houden, al ontbreekt de blijdschap! God is goed!'

'Ik ken mijzelf niet, mijn leven heb ik gezocht en gestreden, om mij zelf te kennen. Dit heb ik gevonden: Ik ken mijzelf niet, God kent mij! O, God, doorgrond mij en ken mijn hart'.

'Wat blijft er over? Eén ding — maar dat moet ik nog leren. Stil geloven: God is goed!'

Het artikel eindigt als volgt: „Als ik met schaamte en eerbied Vermaat gedenk, beschaamd over ons armzalige officiële christendom en kerkerand, beschaamd ook over mijn eigen armzalige leven, met eerbied voor het geheim van het leven van Vermaat, dan zeg ik: Nochtans, en: God is God, want ik geloof, dat het geheim van deze ten dode gedoemde en mislukte dominee vol van het heil was”.

Samenvattend moet ik zeggen, dat ik het met heel de tendens van deze verzamelingen niet eens ben. Maar dat er hier en daar veel moois en goeds in voorkomt.

H. J. Jager.

Rondblik

Mag Spanje bij de E.E.G. komen, of niet? De meningen over die vraag zijn, ook in Nederland, sterk verdeeld en zowel voor- als tegenstanders van Spanjes toelating hebben degelijke argumenten aangevoerd, die een beslissing niet eenvoudiger maken.

Maar voor wij over de kwestie zelf iets kunnen zeggen, is het wel noodzakelijk er aan te denken, dat het hier om heel belangrijke politieke beginselen gaat. Of liever: om politieke benaderingswijzen, waarmee we overal in de wereld te maken krijgen. Als ik de vraag even heel simpel stel, luidt ze als volgt: benader ik een politiek tegenstander of een vijandig systeem het best door principiële afwijzing of door voorzichtig contact? Het eerste standpunt — dat van de botte afwijzing — trekt ons natuurlijk het meest aan.

in de Gereformeerde Kerk werd gebruikt en op de dordtse synode bleef gehandhaafd, blijkt zonneklaar hoe dit „en in de christelijke kerk enz.” bedoeld is. Immers, Den Haag 1586 voegde hier het woord „dienvolgende” in. Deze leer, begrepen in het Oude en Nieuwe Testament en in de 12 Artikelen wordt **dienvolgende** in de christelijke kerk geleerd. En al is dat woordje „dienvolgende” later weer weggevalen, de zaak is gebleven. Visee oordeelt volkomen juist, dat de kerk bij de openbare belijdenis zegt: „wat hier geleerd wordt in de prediking, op de catechisatie, op de huisbezoeken, in het ambtelijk vermaan, in de tuchttoefening dat is anders niet dan die volkomen en waarachtige leer der zaligheid, in het oude en nieuwe testament geopenbaard en door de oude christelijke kerk geloofd en beleden”. Dienvolgende!

Natuurlijk is ook waar, wat Jager schreef: „Het spreekt vanzelf, dat de kerk er van mag uitgaan, dat zij tegen de leer of enig stuk der leer der Drie Formulieren geen bezwaar hebben. Maar te zeggen, dat zij onder ede instemming daarmee betuigd hebben, acht ik veel te grote woorden”.

Enschede

R. H. Bremmer.

1) Woordenboek der Ned. Taal, bewerkt door J. A. N. Knuttel, 1916: volgens die zaak, overeenkomstig die zaak, dienovereenkomstig.

2) Bij Olthuis, a.w., blz. 153.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

Het is logisch, duidelijk, maar bovenal buitengewoon gemakkelijk. Met een dictator gaan we dus niet om, geen diplomatiek verkeer, geen besprekingen, geen concessies, een volledige boycot, totdat...? Ja, totdat de dictator zich bekeerd heeft en een regering heeft ingesteld, die ons gepast voorkomt. Maar wie gelooft, dat dit ooit op die manier zal gebeuren? Dat is de eerste moeilijkheid, terwijl we er nog niet eens over gesproken hebben, dat een volledige boycot nog nimmer vertoond is. Zolang aan de dictatuur te verdienen valt, weet zelfs de meest overtuigde democraat op handelsgebied nog wel een gaatje te vinden. Maar, laten we het daarover niet hebben — de belangrijkste vraag blijft immers: hoe bereikt men, dat een dictatorial regime zijn leven betert?

Het tweede standpunt heeft daarop een duidelijk antwoord. Niet door botte afwijzing — dat speelt de dictator alleen maar in de kaart. De vrije wereld moet door allerlei contacten gaandeweg de dictatuur van binnenuit verzwakken, de goedwillende elementen stimuleren, laten zien, wat vrijheid is en zo door een langdurige omvorming van de opinie en door het kweken van wederzijds vertrouwen de barrières slechten, die tussen vrije wereld en dictatuur bestaan.

Een prachtig middel is hier: het aanbieden van economische hulp en het geven van technische bijstand, eventueel het zenden van voedsel, gevolgd door bepaalde accoorden.

Ook hier is het niet alles goud, wat er blinkt. Neem een praktisch voorbeeld. In China is hongersnood. Moet het Westen voedsel sturen? Nee, zegt de principiële politicus: het regime is fout, door voedselzendingen redden we een verderfelijk regime van de ondergang, laat het door zijn eigen fouten maar ondergaan — beter kan het niet. Ja, zegt de ander, natuurlijk voedsel zenden. Men mag de bevolking, die vaak part noch deel heeft aan het regime, maar niet zo opofferen aan onze afkeer van de dictatuur en bovendien krijgen we op die manier contacten enz. De lezer moet wel bedenken, dat dit geen theorie is, maar harde werkelijkheid, waarmee op dit moment onder meer West-Duitsland te maken heeft. Zal het Oost-Duitsland geld lenen, ja of nee?

Ik hoop, dat duidelijk is geworden, dat het niet gemakkelijk is, hier te beslissen. Voor het geval men voor de tweede benaderingswijze voelt — die van het contact — moet ik er nog iets bij zeggen. De ervaring leert met Soekarno, Nasser en noem ze maar op, dat onze onbaatzuchtige-hulp-met-bijbedoelingen allerminst in dank wordt aanvaard. Erger nog, dat die hulp wordt gebruikt om de tekorten in de nationale economie aan te vullen, die zijn ontstaan door krankzinnig grote wapenaankopen. Voeg erbij, dat die wapenaankopen meestal tegen het Westen gericht zijn, en we hebben de bittere bijsmaak in de mond van iemand, die ontdekt zijn eigen ondergang te financieren. De communistische opvatting, dat de kapitalist tenslotte nog zal

trachten de strop te verkopen, waarmee hij straks zal worden opgehangen, is werkelijk niet zo absurd, als wij wel eens denken. En, als dit nog niet genoeg is, dan stel ik nog even de vraag, of we door al die hulp en contacten uiteindelijk niet de dictatuur zijn officiële sanctie verlenen en de binnenlandse oppositie de ontmoedigende indruk geven, dat ze helemaal alleen staat? De ervaringen met Mussolini van voor de oorlog zijn, dacht ik, toch geen bewijs, dat een dictator zijn streken snel verleert, als er maar met hem wordt onderhandeld.

Dus Spanje niet bij de E.E.G.? Vele Nederlandse kranten en Nederlandse politici — men denke aan de moties in de Tweede Kamer — staan op dat standpunt: niet bij de E.E.G., tenzij de democratie wordt ingevoerd. Ik geef het standpunt nu natuurlijk sterk vereenvoudigd weer. En ook internationale organen hebben met een afwijzing gereageerd: het huidige Spanje kan niet meedoen. Er zijn ook andere geluiden. Iedereen heeft kunnen horen en zien, hoe Mr Hiltermann na een korte oriëntatieris door Spanje, een andere politiek aanbeval. Hij wil Spanje, dat wil zeggen, de liberale en modern-voelende elementen, die ook denken aan het tijdperk na Franco, een kans geven. Natuurlijk is er van de dictatuur niets goeds te zeggen, maar maakt men door botte afwijzing de kansen op verbetering niet slechter, dan ze nu staan?

Dit denkbeeld is voor Nederland misschien nieuw, het Amerikaanse weekblad Time wees vorig jaar oktober al op de andere aanpak, die Spanje vereiste. Franco mocht dan door velen nog worden beschouwd als de bloedige schurk van de burgeroorlog, aldus Time, Amerika had al lang beseft, dat dit nu verleden tijd was, dat Spanje bovendien een harde hand nodig had en dat het op deze manier voor het communisme was bewaard. Militair vormde het een onmisbaar bastion voor Europa's verdediging, er moest gekozen worden — welnu, de uitkomst liet zich raden. Franco, die in 1946 in de ban werd gedaan, kwam er al in 1953 uit, alles dank zij het communisme.

Ik moet bekennen, dat dergelijke betogen me irriteren. Het communisme schijnt soms de enige vijand van het Westen te zijn en Nationaal-Socialisme of Fascisme worden in het licht daarvan ongevaarlijke museumstukken. Ik heb al eens eerder geschreven, dat ik niet wil twisten over de vraag, welk stelsel het ergst is, maar ik wil wel twisten over de vraag, of men een bondgenootschap met Fascisten of wat voor lieden het verder mogen zijn, mag aangaan om zich het Communisme van het lijf te houden. Ik wil eerlijk bekennen, dat ik niet gelukkig ben met West-Duitse generaals, die onder Hitler hebben gediend en nu schouder aan schouder met Amerika en Nederland de democratie moeten helpen redden. Ik zal ook niet gelukkig zijn met het gezelschap van Franco in ons West-Europa, hoe nodig dat ook misschien kan wezen. En het wordt me wel een beetje al te gortig, wanneer ik op 16 mei in een buitenlands commentaar lees:

„Wij behoren niet tot hen, die mannen „als Franco en Salazar enkel negatieve „verdiensten toeschrijven, zij hebben in „zeer ongelukkige omstandigheden van „chaotische verwarring en misdadige „anarchie en diepe armoede en financiële „ellende althans de moed en kracht en „durf gehad om in hun land de onmis- „bare orde in de samenleving te herstel- „len, maar „leefbaar” in de zin van onze democratische overtuiging hebben ze hun „land niet durven en kunnen maken...”

Ik hoef niet te betogen, dat ik het met dit laatste heel goed eens kan zijn, maar het eerste gaat mij veel te ver. Wie zo schrijft bedenke, dat dit precies zo gezegd kan worden van Mussolini en tot op zekere hoogte van Hitler. Die herstelden ook de „orde” in zeer chaotische toestanden. Het was zelfs een van de dingen, waarmee het Fascisme met succes etaleerde — de treinen rijden weer op tijd in Italië, zei de Nederlandse toerist van toen en dat maakte veel goed. Ik ben niet zo gesteld op die uiterlijke orde, omdat ik die bij alle dictatoren zo uitstekend verzorgd vind. Maar dan die moed en die durf en die kracht van Franco? Dat wordt toch wel te veel van het goede. Gelukkig heeft de schrijver van het artikel, dat ik aanhaalde eerder al gewaagd van de Duitse hulp, die Franco

kreeg en hij heeft het bombardement van Guernica genoemd. Alleen al het noemen van die naam maakt bij ons herinneringen wakker aan Rotterdam en wie spreekt er dan nog van „orde”? Maar laten we de zaken even duidelijk stellen. Er was in 1936 in Spanje een regering, een wettige regering naar mijn smaak. Of men die regering nu te links vindt, is punt twee. Een generaal kwam tegen die gekozen regering in opstand, een doodgewone rebel, gefinancierd door de rijkste smokkeelaar ter wereld, Juan March, die, als hij nu nog leeft, in de negentig is. Verder werd de rebellerende generaal Franco gesteund door de elite van de Duitse luchtmacht, het Koninkrijk en pantserbrigades, die welwillend werden doorgelaten door onze huidige medestrijder tegen het communisme, Salazar. Het aantal Italiaanse „vrijwilligers” wordt geschat op twintig duizend, misschien waren het er meer.

Na al dit betoon van moed en durf en kracht, had Franco nog drie jaar nodig om Madrid te nemen, maar dank zij alle hulp wist hij de stad tenslotte te veroveren en het laatste verzet verstormde. Time weet te vertellen, dat Franco daarna nog een honderd duizend politieke tegenstanders heeft laten doodschieten, waarna de orde volledig was hersteld. Ik wil in de politiek ook niet al te kieskeurig zijn, maar we moeten aan de andere kant niet gaan bagatelliseren en doen alsof Franco iets totaal anders is dan Mussolini en zijn trawanten.

Intussen is over Spanje en de E.E.G. nog niets gezegd, maar dat moet dan maar wachten tot de volgende keer.

25 juni

H. Smit.

PERSSCHOUW

OVER DE „18” EN DE „64”

Een paar weken geleden lieten we hier afdrukken het voortreffelijke getuigenis dat 64 leden van de synodaal Gereformeerde Kerken aan de kerkeraden van hun kerken hebben toegezonden. Zij keerden zich daarin tegen de aktie, welke op vereniging van de Herv. Kerk en de Gereformeerde Kerken aanstuurt. En evenzo tegen de steeds krachtiger wordende aktie voor de aansluiting van die kerken bij de Wereldraad.

Wie zou hebben gemeend dat dat waardige, echt gereformeerde stuk allerwege weerklink en instemming zou vinden heeft zich vergist. Van allerlei kant werd op dit stuk kritiek, en zelfs zeer scherpe, geoefend. Veel scherper dan op de aktie der „18”. Prof. Herman Ridderbos keerde er zich fel tegen in het Geref. Weekblad. En daarna ook Prof. Nauta in het Centraal Weekblad.

Merkwaardig was, dat men in verband met het getuigenis der „64” van groepsvorming begon te spreken! En daar zeer ernstig tegen waarschuwde. Dit is te merkwaardiger, omdat men dat in verband met de aktie van de „18” niet of althans niet op zulk een scherp afkeurende wijze deed! Bovendien is het zo dat de „64” op geen enkele wijze een „groep” vormen. Het enige wat deze mannen deden was hun naam zetten onder een stuk dat door een paar mensen was opgesteld! Van een organisatie of iets dergelijks was daarbij geen sprake. Geheel anders staat het met de „18”. Die vormen een permanente leiding gevende en aktie voerende groep. Ze hebben een voorzitter. Ze organiseerden een persconferentie. En later het grote congres, waaraan n.b. alleen „geestverwanten”, „gelijkgezinden” mochten deelnemen.

We willen enkele stemmen laten horen over het getuigenis van de „64”.

Heel fel is de kritiek uit de kring van de „18”. Ds Toornvliet schreef in De Strijdende Kerk o.a.:

In de dagbladders en voor de N.C.R.V. is de nodige aandacht besteed aan dit getuigenis. Daarbij werd gezegd: „het getuigenis is mede ondertekend door onze leden van de Eerste en Tweede Kamer; van Ged. Staten; door burgemeesters en wethouders, door zeven hoogleraren zowel van de Vrije Universiteit als van openbare hogescholen, alsmede door een twintigtal predikanten”.

Dit moet nogal wat indruk maken. Het is wel zo, dat een enkel lid van de Eerste en van de Tweede Kamer enzovoort, zijn naam bij de ondertekenaars gevoegd heeft. Ze hebben

dit echter niet gedaan als lid der Staten Generaal, of als burgemeester, of namens de vrije Universiteit. Zij hebben dit niet qualitate que gedaan, doch als lid der gereformeerde kerken. Daarom was het noemen van deze functies hier geheel overbodig.

Wat de namen betreft zijn er niet veel verassingen bij. Het grootste deel was onze lezers bekend als fundamentalistische voor de I.C.C.C. geporteerde groep, die anti-Wereldraad is. Van de hoogleraren Dijk, Zuidema, v. d. Maas en Van Riessen was in dit opzicht niet veel positiefs te verwachten.

Het getuigenis zelf noemt ds Toornvliet „steriel”.

Een getuigenis pleegt meestal een cri de coeur, een profetisch bewogen stuk te zijn. Dit getuigenis echter is zo mat, zo weinig overtuigend en zo niets zeggend, dat het niet de minste indruk zal maken. Wij hebben dit getuigenis zonder enig commentaar onzerzijds aan jonge mensen laten lezen, die er geen goed woord voor over hadden.

Je mag van een getuigenis verwachten, dat het de dingen bij name noemt. Maar het blijft bij een vage aanduiding zonder enig bewijs: „Zien wij goed... dan worden er binnen onze kerken standpunten ingenomen en opvattingen gehuldigd, die moeilijk te rijmen zijn met de belijdenis, die tot vandaag toe de schriftuurlijke basis voor ons kerkelijk samenleven vormt. Standpunten en opvattingen, waarvoor men door publicatie en praktijk stap voor stap ons gereformeerde volk tracht te winnen, tot grote schade van onze kerken en van het gereformeerde leven”.

Hier wordt alleen maar gesuggereerd, doch niets bewezen. Waar zijn die opvattingen en die afwijkingen van de belijdenis? Deze mensen zijn bang voor de schade van onze kerken en het gereformeerde leven. Dit tekent hun mentaliteit. 't Gaat om „onze kerken” en om „het gereformeerde leven”. Dat is het gevaar waaraan velen onzer bloot staan, dat zij alleen „hun” kerk zien, alleen „het gereformeerde leven” als het enige en niet vragen naar de Kerk van Christus, die gelukkig veel groter en breder is dan „onze” kerken en niet vragen naar de voortgang van het Koninkrijk Gods!

Weet men in deze kring dan niet, dat juist door deze groepsmentaliteit onze kerken op dood spoor gerangeerd worden? Men spreekt van een schriftuurlijk uitgangspunt, maar daarvan valt in dit stuk niets te bespeuren. Over de wereld met haar geestelijke nood wordt niet gerept, over de zonde der verdeeldheid wordt niet gesproken; de bewogenheid van de Christus der Schriften om de schapen zonder Herder wordt ten enenmale gemist. Daarom maakt dit getuigenis veel meer de indruk van een angstkreet van enkele mensen die bang zijn dat hun zaak het niet zal houden.

Zelfs wordt het stuk als insinuerend gediskwalificeerd.

Het geheel is insinuerend, zo in de zin van: wij zijn schriftuurlijk, wij handhaven de belijdenis, wij zijn van de gereformeerde kerk en al de anderen zijn vijanden van het evangelie en van onze kerken.

En wat de mensen die de „18” volgen bezielt omschrijft Ds T. aldus:

Wij vragen om een levende kerk, om een nieuw verstaan onder leiding van de Heilige Geest van het evangelie, een nieuwe kracht tot daden der kerk ten opzichte van de wereld: wij bidden om een eenheid gegrond in de liefde — het vergeten hoofdstuk — en om de waarheid geboren uit het streven naar de eenheid. Wij geloven in het wonder, dat Jezus Christus in deze 20e eeuw nog wonderen kan doen!

Wil men ons dit geloof en deze verwachting afnemen? Het zal niet lukken.

Prof. Nauta schreef in Centraal Weekblad naar aanleiding van het getuigenis der „64” o.a. het volgende:

Ik zou mij kunnen voorstellen, dat iemand op die vraag (n.l. naar de dingen die bezorgdheid verwekken in het kerkelijke leven - C.V.) als antwoord wil geven: de toenemende inzinking en verslapping van het geloofsleven; de voortschrijdende secularisatie,

waardoor voor de kerk een steeds geringere plaats in hart en leven beschikbaar blijft; het gebrek aan bereidheid om zich te geven voor de ambtelijke arbeid in de gemeente en om daadwerkelijke belangstelling te tonen voor de zaak van Gods koninkrijk op allerlei gebied; de veruitwendiging van het kerkelijke leven in allerlei opzicht, tot in de prediking toe, waarin de oproep tot bekering nauwelijks meer wordt beluisterd; het weinig verstaan van het betrachten van een leven des verbonds voor Gods aangezicht, in eenvoudige gehoorzaamheid en liefdevolle overgave.

Dit lijstje maakt op volledigheid geen aanspraak. Tal van verschijnselen, die als verontwaardigd moeten worden beschouwd voor de huidige stand van het geestelijke en kerkelijke leven, zouden er nog aan toegevoegd kunnen worden. Maar nu doet zich het merkwaardige verschijnsel voor, dat niets van dat alles in het getuigenis naar voren wordt gebracht. Men moet de indruk krijgen, dat voor het besef van de ondertekenaars van het getuigenis er in die opzichten geen vuiltje aan de lucht is.

Neen, de enige reden voor hun bezorgdheid en ernstige verontrusting wordt, naar verluidt van hun getuigenis, gevonden in de voortgaande toenadering tot de Hervormde Kerk alsmede in het al duidelijker streven naar het toetreden van onze kerken tot de Wereldraad van Kerken.

Ik meen dat hiermede de uitermate grote eenzijdigheid van dit getuigenis zich demonstreert. Wanneer men het wil hebben over het ondergraven van het fundament der kerk en over de aantasting van haar schriftuurlijk karakter, dan zal men in het minst nog andere punten aan de orde moeten stellen dan de twee genoemde.

Voor mijn besef raakt dit maar niet een theoretisch bezwaar. In werkelijkheid dreigen er voor onze kerken heel wat meer en ook nog ernstiger gevaren dan de ondertekenaars van dit getuigenis aan de kerkeraden hebben kenbaar gemaakt....

Mijn bezwaar tegen de probleemstelling in het getuigenis gaat echter nog verder. Het gaat niet aan de toenadering tot de Hervormde Kerk en het streven naar toetreding tot de Wereldraad van Kerken **zonder meer** te willen kenschetsen als een ondergraven van het fundament van onze kerken en als een loslaten van haar schriftuurlijk uitgangspunt. En dat is het, wat de ondertekenaars van dit getuigenis met zoveel woorden uitspreken.

In dit getuigenis wordt onder meer kritiek geoeffend op het streven van de bekende „Achtien”, tot wie negen predikanten van onze kerken behoren. Ook wordt positie gekozen tegen opvattingen, welke van dezelfde zijde in het pocketboek „Van Kerken tot Kerk” zijn voorgedragen. Niemand zal aan de opstellers van het getuigenis het recht ontzeggen om zich in dezer voege uit te spreken. Het kan bekend zijn dat ook naar mijn mening tegen een en ander gegronde bedenkingen zijn in te brengen. Vermoedelijk gaan de bezwaren van de personen, die in het getuigenis aan het woord zijn, verder dan de mijne. Ik denk er niet aan hun het recht te bestrijden, die bezwaren kenbaar te maken, indien zij zulks nuttig of noodzakelijk achten, aan de kerkeraden.

Maar zij hebben er niet mede volstaan in een dergelijke geest hun bezwaren te uiten. In hun kritiek gaan zij veel en veel verder. Ook de synode wordt er in betrokken.

En gelijk „De Achtien” gesproken hebben van een onduldbare gescheidenheid van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken, poneren zij als hun stelling, dat er ten aanzien van de hervormde kerk moet worden gedacht aan een onduldbare eenheid. Het wordt blijkbaar principieel als een ongeoorloofde zaak aangemerkt.

Op soortgelijke wijze spreekt het getuigenis eveneens over de aansluiting bij de Wereldraad van Kerken. Zij wordt als een onaantvaardbare aanleggenheid aangemerkt. Alle experimentele plaatselijke activiteiten in dat opzicht evenals alle eenzijdige voorlichting ter zake stempelt het getuigenis met het merkteken van onwettigheid; daardoor zou aan onze kerken schade worden berokkend.

Naar mijn mening zijn dergelijke krasse uitlatingen veel te absoluut gesproken en houden zij geen rekening met de grote genuanceerdheid, waarmede onder ons gewoon-

(Vervolg op pag. 104)

KRITISCHE KRABBEL

GEWENNING

Vroeger kende Frater een oude spoorman. Uit de tijd nog, dat het spoor het spoor was. Met grote rookpluimen boven de daverende locomotieven, met machinisten met zware baarden. Toen de conducteurs elkaar nog internationale treinen afkochten om de fooien, die ze de reizigers wisten af te persen. Door geregeld noodzakelijk verhuizen van wagon naar wagon.

Die mensen beleefden het spoor nog als een avontuur. Een machinist was soms dagen onderweg met zijn „kar”. En remmers kropen op een lang traject uit hun hokje, liepen over het dak van de wagons naar elkaar om een praatje te maken.

Mijn spoorman woonde in zijn ouderdom nog dicht bij het spoor. Alle geluiden drongen in zijn huisje door. Maar hij hoorde ze niet. Als de sneltrein voorbij daverde, zagen wij de kopjes op het theeblad trillen. Maar hij merkte van die hele trein niets. Maar 's nachts, als hij sliep, en de goederen-trein kwam te laat, als er dus helemaal niets te horen was, dan werd hij wakker! Onrust overviel hem omdat de trein over tijd was.

Frater schreef onlangs over het bevindelijk volkje te Scherpenzeel, en was zelf kennelijk zeer onder de indruk van twee uur afbraak van alles wat er in hem gevonden werd, en dat tegenover vijf minuten Evangelie. Maar de Scherpenzeelse kerkgangers hebben stellig stemmig en onbewogen gekeken. Die hadden over eigen verlorenheid, het niet hebben, niet kunnen, niet weten, niet willen en niet deugen reeds vaker zo horen preken. Het was allemaal zoals het in een preek hoorde. De kerkraden trilden, maar hun oren tuitten niet. Maar als over de verdorvenheid nu eens vijf minuten was geprekeet en twee uur over de blijde boodschap — dan waren ze wel geraakt. Want dat zou helemaal tegen hun verwachting in zijn gegaan.

Het komt Frater voor dat onaangedaanheid onder het geklank en gebazuin, ook wel onder het geschetter, in veel gevallen niet het gevolg is van een gebrek aan innerlijke verbondenheid met spreker en boodschap. Zoals de spoorman niet meer hoort, wat hij verwachten kan te zullen horen, maar ongerust wordt wanneer hij het niet hoort juist omdat hij innerlijk met het spoor vergroeid is, zo gaat het ook in de kerk. Je hebt het zo vaak gehoord, uit dezelfde mond, met dezelfde beelden, dezelfde opwinden en slagen op de kansel, dat het vrijwel aan je voorbij gaat: het klopt met de verwachting, het is in orde, het raakt je dus niet.

Om het op Scherpenzeelse trant te zeggen: de zalige-nieten worden vervelende-nieten, in het huisje van mijn spoorman is het lichtmetaalspul van het spoor-van- nu, het Blauwe Engeltje, nauwelijks meer te horen. De kopjes rammelen helemaal niet meer. Een oplossing voor de kerk moeten we dan ook niet zoeken in lichter materiaal. Misschien in de eerste plaats in kortere treinen, ik bedoel preken. De vaart wordt groter, de spankracht heviger.

Maar ook dat went, als dezelfde conducteur op het zelfde fluitje blaast. Zou afwisseling van trein-, ik bedoel weer preekpersoneel, ook een goed middel kunnen wezen?

Er zijn classissen, waar zonder schokkende gebeurtenissen, de bezetting van nu nog jaren en jaren aan zal blijven. En waar het niet-meer-horen reeds nu merkbaar wordt. Al is de innerlijke band aan het Evangelie er stellig wèl.

Als de conducteurs eens een treintje van elkaar overnamen? Zo b.v. dat ze eens per maand allemaal op een andere preekstoel stonden. Ze hadden dan zelf weer eens een ander gehoor. Het gehoor hoorde hetzelfde Evangelie weer eens uit een andere mond, hoorde weer eens buiten de routine om.

De mogelijkheden zijn er in dit auto-tijdperk gemakkelijk voor te vinden. De mogelijkheden liggen zo gemakkelijk voor het grijpen, dat degenen die de band, die hen aan het Evangelie bindt, bewust willen merken, door dat ze de ontroering op de boodschap voelen, reeds nu de wielen te baat nemen.

Met en door het wiel, vleugels aan je ziel! Om bij het spoorembleem te blijven. Maar het is toch beter, dat heel de gemeente wordt gebaat. De do inclus! Frater.

lijk over de bedoelde kwesties wordt gesproken. Voor mijn besef is het een kwestie van beleid, of onze kerken zich zullen aansluiten bij de Wereldraad van Kerken. Met volstreekte handhaving van eigen gereformeerde belijdenis is het mogelijk toe te treden tot de Wereldraad van Kerken: en bij een dergelijk toetreden zal geen enkele instantie in die wereldraad het eigen karakter van onze kerken aantasten. Dat daarmee het fundament van onze kerken zou worden aangetast, is een bewering, die op sommigen of misschien velen indruk maakt, maar die niet op afdoende wijze met grondige argumenten, aan de Schrift ontleend, kan worden bevestigd. Dit is evenmin het geval, als wanneer iemand met pathos meen te moeten staande houden, dat Jezus van ons eist buiten de Wereldraad van Kerken te blijven.

Ondergraven wordt het fundament van onze kerken, wanneer iemand Jezus Christus niet belijdt als zijn Heer en Heiland; wanneer hij niet als een verloren zondaar in zichzelf zijn zaligheid zoekt alleen bij de Here Jezus, die voor ons volkomen heeft genoeg gedaan; wanneer hij met zijn medeleden of mede-amtsdragers in twist en vijandschap leeft en het niet verstaat de ander in ootmoedigheid uitnemender te achten dan zichzelf. Maar ik weiger in diezelfde reeks een plaats te geven aan een uitspraak, gelijk in het getuigenis gebeurt, die zegt dat het fundament van onze kerken wordt ondergraven, wanneer iemand toenadering bepleit tot de hervormde kerk of streeft naar toetreding van onze kerken tot de Wereldraad van Kerken. Deze zaken liggen op een ander niveau en dragen een veel sterker relatief karakter.

Dit zijn een paar stemmen. Het is voor ieder onbevungen. toeschouwer duidelijk: de Gereformeerde Kerken zijn onweerstaanbaar op weg naar de samensmelting met de Herv. Kerk. En dit is ook duidelijk: de visie op belijdenis en kerk zoals die in de midden-orthodoxie leeft zal daarbij volledig de gang van zaken bepalen. Want — dat doet ze nu reeds principiëel in het optreden over de „18” en wie hen volgen.

Als de stem uit een onherroepelijk voorbij verleden klonk het afscheidswaard van Prof. Dijk op de vergadering van Geref. Schoolverband. In „De Rotterdammer” werd daaruit o.a. het volgende overgenomen:

Inplaats van in te stemmen met deze belijdenis, groeit van allerlei richting verzet. Allereerst doordat het theologisch denken zich wijzigd en andere koersen kiest dan Guido de Brès, al spreekt men nog steeds over de band met „de vaderen”.

Prof. Dijk somde een aantal bezwaren op die men tegenwoordig inbrengt tegen het werk van Guido de Brès en waaruit dan zou blijken, dat deze het mis had.

Het andere verzet schuilt in het eenheidsstreven dat overal openbaar komt. Van lieverlede vormen de gereformeerde belijders een vreemde sector in het geheel van de unificatie der meningen.

In dit verband noemde prof. Dijk het congres van „De Achttien”, en hij stelde de vraag of er nog levenskans is voor de gereformeerde belijdenis. Hij beantwoordde deze vraag bevestigend, want juist in deze tijd past tegen de opdringende goddeloosheid geen vaag christendom en geen slappe synthese maar een duidelijke belijdenis.

Prof. Dijk riep zijn gehoor op het oude erfdel niet los te laten ten koste van eenheidsleuzen, die zeker niet instemmen met het credo van de zestiende eeuw. Hij eindigde met de oproep: „Houdt met uw school die confessie vast. Houdt met uw kind die belijdenis hoog”.

We zullen het ons goed moeten realiseren: de „Gereformeerde Gezindte” verkeert in een geweldige crisis. En het gaat daarbij om de vraag of zij die zich Gereformeerd noemen — neen niet de zonden en ellendigheden die ook toen Gods volk hebben bezoedeld, maar wel — Gods genade welke Hij in de dagen van Afscheiding en Doleantie schonk zullen

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres
secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

bewaren. En of de **norm voor het leven der Kerk** die God in zijn Woord heeft geopenbaard, blijvende heerschappij zal oefenen over de geesten. C. V.

VAN HIER EN GINDS

Kerken in Amerika

In het Jaarboek van de Amerikaanse kerken voor 1961 kan men lezen dat er thans in de Verenigde Staten 4079 Joodse kerken zijn met in totaal 5½ miljoen leden; 23.346 roomse kerken met 40.871.000 leden en 285.132 protestantse kerken met 62.543.000 leden.

Wat de vrijwillige bijdragen betreft: het meest wordt gegeven in de Free Methodist Church namelijk bijna 244 dollar per ziel. Op de tweede plaats komt de Zevende-Dags-Adventisten met 217 dollar per lid.

Pocket boek van „De Achttien”

Reeds enige tijd is in voorbereiding een boekje van de achttien hervormde en gereformeerde predikanten die zich omstreeks Pinksteren 1961 tot de leden van hun kerken wendden, inzake de mogelijke éénwording der kerken.

Het boekje, dat 'n gespreksboekje mag worden genoemd, heeft tot titel gekregen „Van kerken tot kerk” en is in de tweede helft van december 1961 bij de uitgeverij W. ten Have te Amsterdam verschenen. De inhoud bestaat uit de „oproep” van de achttien, alsmede uit een toelichting daarop. Verder vijf hoofdstukken die zich lenen ter bespreking in groepsverband. Het geheel is als voorbereiding bedoeld voor het congres, dat op zaterdag 26 mei 1962 is gehouden in de Domkerk te Utrecht.

Verder werden in dit gespreksboekje opgenomen een artikel van dr J. van den Berg en een artikel van prof. dr H. Berkhof.

De achttien predikanten doen een dringend beroep op allen wie de éénwording tussen de hervormden en gereformeerden ter harte gaat, in de aanstaande wintermaanden gespreksavonden te beleggen.

Dr V. d. Vaart Smit

Dr W. H. van der Vaart Smit, vroeger geref. predikant en in de oorlogsjaren directeur van het A.N.P., die als politieke delinquent tot vele jaren gevangenisstraf veroordeeld is, is overgegaan tot de roomse kerk, zoals Kerknieuws meldt. Hij is thans weer in vrijheid en zijn publicaties verschijnen onder het pseudoniem: Dr W. van Zoeterwoude. De roomse kerk heeft onder de politieke delinquenten ijverig gewerkt, waardoor verschillende van deze personen tot de roomse kerk zijn overgegaan.

De positie van de Rooms-Katholieke Kerk in de wereld

In een artikel over de economische positie van de Rooms-Katholieke Kerk deelt het bekende Amerikaanse financiële dagblad **The Wall Street Journal** mede, dat volgens een Roomse bankier de investeringen in aandelen enz. van deze kerk geschat mogen worden op iets minder dan f 1.— per belijdend lid. Het totale aantal leden van de R.K.-Kerk over de gehele wereld wordt geschat op 528 miljoen waarvan 41 miljoen in de Verenigde Staten. Het blad deelt verder mede dat er 417.000 R.K.-kerken zijn, 157.000 scholen waarin 23 miljoen leerlingen onderwijs ontvangen; 1,2 miljoen mannen en vrouwen behoren tot de verschillende godsdienstige orden en wonen in 106.000 religieuze gebouwen; door 33.250 ziekenhuizen, weeshuizen, tehuizen voor ouden van dagen en andere instellingen werd verleden jaar voor bijna 16 miljoen mensen gezorgd.

STUDENTENLEVEN

Voor hen, die in Delft gaan studeren.

In Delft bestaat sinds een jaar naast de Afdeling Delft der S.S.R. de Civitas Studiosorum Reformatorum (C.S.R., gemeenschap van gereformeerde studenten). De C.S.R. is opgericht door voormalige leden van de S.S.R., die in het geestelijk klimaat van de Afd. Delft der S.S.R. hun gereformeerde studentenleven niet effectief tot gelding konden brengen. De aanleiding tot de oprichting was, dat de S.S.R. niet wilde afzien van bepaalde vormen van ontspanning, zoals de moderne dans op feesten, bepaalde gewoonten in de groentijd en in het gezelligheidsleven.

De C.S.B. wil zich in al haar activiteiten laten leiden door Gods Woord als de enige norm en wil trouw zijn aan de daarop gegronde belijdenisgeschriften. In een tijd van relativering en loslaten van Gods Woord, zien de C.S.R.-leden het als een zegen elkaar te mogen vasthouden en stimuleren in het geloof. De Civitas weet en ondervindt het ook, dat het steeds moeilijk is de heerschappij van Christus over het leven tot gelding te brengen. Toch wil ze in studie, dis-

cussie en ontspanning hierop de nadruk leggen, omdat het kan, mag en moet.

Zij, die in Delft gaan studeren en inlichtingen wensen, kunnen deze verkrijgen bij het Abactiaat: Gasthuislaan 270, Delft, telefoon 01730-30310 (ook 30576, 31827).

KERKNIEUWS

Op woensdag 20 juni j.l. werd in de Zuidsingelkerk te Amersfoort de 70ste Centrale Diaconale Conferentie van de Gereformeerde Kerken in Nederland gehouden, waarvoor grote belangstelling bestond.

Tijdens deze conferentie deelde de burgemeester van Amersfoort mee, dat het H.M. de Koningin behaagd had de heer J. H. Veenkamp te Amersfoort, die ruim 40 jaar diaken en sedert 1928 lid van de Centrale Diaconale Conferentie is geweest (waarvan 25 jaar als voorzitter) te benoemen tot ridder in de orde van Oranje Nassau.

Prof. C. Veenhof deelde mee, dat het werk van de kindbescherming zich steeds uitbreidt. Er is thans een relatie met 182 kinderen w.o. 51 voogdijkinderen, 46 gezinsvoogdijkinderen en 85 vrije pupillen. Voor het tehuis is reeds f 200.000,— bijeengebracht. Er zijn nog 54 kerken, die niets hebben bijgedragen.

Ds Joh. Francke hield een referaat over het onderwerp: „Diakenen, quo Vadis?”, waarop een levendige bespreking volgde.

Ds J. van Benthem hoopt zaterdag 30 juni weer naar Nieuw-Guinea te vertrekken.

Ds E. T. van den Born van Helpman is in zoverre hersteld dat hij weer voor kan gaan in de dienst des Woords.

Mussel. De gemeente van Mussel herdacht op 15 juni j.l. in een speciale bijeenkomst het feit, dat zij 100 jaar geleden werd geïnstitueerd. Ds J. ten Hove, de pastor loci, gaf een historisch overzicht, terwijl Ds I. de Wolff van Enschede, die voorheen in Mussel stond, de herdenkingsrede hield.

Zendingsmiddag in Mariëberg. Op zaterdag 30 juni hoopt de kerk van Enschede-N. en de met haar samenwerkende kerken voor de zending op N.-Guinea de jaarlijkse zendingsmiddag te organiseren in Mariëberg. Aanvang: des middags om half drie. Plaats: bij gunstig weer het terrein, dat in de onmiddellijke nabijheid van het station-Mariëberg is gelegen. De leiding berust bij Ds H. Vogel van Enschede-N., terwijl Dr R. H. Bremmer van Enschede-Z. en Ds B. de Vos van Bruchterveld het woord hopen te voeren.

Lemelerveld. Vacantiegangers worden erop opmerkzaam gemaakt, dat de kerkdiensten van de Gereformeerde Kerk van Lemelerveld gehouden worden in het gebouw Kerkstraat 17 te Lemelerveld. Aanvang: 9.30 en 2.30 ppr.

In ons zakengezin van 3 personen (1 kind) zoeken wij

⊙ **EEN MEISJE,**

lieft voor dag en nacht, dat zelfstandig de huishouding kan doen.

Aanbiedingen indien telefoon dan liefst na 6 uur, aan **Bakkerij Verhoef, Zuiddijk 86, Zaandam,** Telefoon 66077.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begon de nieuwe jaargang van **Opbouw.**

Ter voorkoming van herinneringskaarten en incassokosten verzoeken we onze abonnees hun abonnementsgeld te storten op girorekening 233117, Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor **Opbouw.** Het abonnementsgeld bedraagt voor een halfjaar f 5.—, voor een geheel jaar f 10.—, buitenland f 12.50 voor een geheel jaar.

We rekenen op uw medewerking!

De administratie.